kig heeft God de Heere zelf, gelijk Dr. Hamburger terecht opmerkt, in onze lichamen een verweermiddel gelegd, waardoor de aanraking met deze bacterien in den regel niet zoo gevaarlijk is, als men wel meent. En al moet alle roekeloosheid hier worden afgekeurd, aan de andere zijde moet evenzeer gezorgd, dat men niet toegeve aan een overdreven pruderie, die het leven hier op aarde ondragelijk zou maken.

Het slot van den brief van den heer J. v. d. Mark luide aldus:

Bij uitspraak en toon komt dan tenslotte nog het gebaar, de geste. Een goed gemaakte geste kan ongetwijfeld veel bijdragen, om het woord te verduidelijken en er kracht aan bij te zetten. Maar wil men het doel niet ten eenenmale voorbijstreven, dan heeft men m. i. vooral hier zich toe te leggen op soberheid. Zoodra men de gebaren van een spreker gaat opmerken, zoodra ze in 't oog gaan loopen, is waarschijnlijk de grens reeds overschreden. Ik wil me echter niet wagen aan een algemeene critiek, maar alleen de aandacht vestigen op het onnatuurlijke, het stuitende, dat zich ook zoo dikwijls in de gesticulatie openbaart. Ik wijs allereerst op de bijna theatrale wijze, waarop velen de handen uitbreiden bij het uitspreken van den zegen. Het lokt mij niet aan ook hier in bijzonderheden af te dalen: de pen van een Dickens zou hier een uiterst vruchtbaar terrein vinden.

Dan zoekt men er zijn kracht in, het gesproken woord te begeleiden met een gerweef en gefladder van handen en vingers, met een schudden van het hoofd, met verdraaiing der oogen, enz. Men schijnt niet in te zien, dat al deze dingen juist den indruk van het woord verzwakken en er den ernst uit wegnemen.

Vele voorbeelden zouden nog aan de genoemde zijn toe te voegen, maar ik mag geen misbruik van uw gastvrijheid maken. Om niet misverstaan te worden, achtte ik het noodig eenigszins in bijzonderheden af te dalen.

Nu wordt er over deze gemaaktheid op den kansel zeer verschillend geoordeeld. Menigeen denkt er tamelijk licht over en acht haar hoogstens een klein gebrek aan den vorm der prediking. Ik heb haar steeds een groot kwaad gevonden; ik zou niet aarzelen ze een kanker te noemen, die knaagt aan den dienst des woords in onze Gereformeerde kerken.

Want, als men vraagt naar den wortel waaruit dit kwaad opbloeit, wat kan het antwoord dan anders wezen dan: hoogmoed? Ik wil en mag niet beweren dat elk oogenblik, wanneer een predikant zich schuldig maakt aan onnatuurlijkheid in uitspraak, toon of gebaar, dat hem dan eigen eer en de bewondering zijner hoorders als welbewust doel voor oogen staan. Veeleer geloof ik, dat men er van lieverlede, hoe langer hoe meer ongemerkt, toe komt, om zich nu dit, dan dat, aan te leeren en aan te wennen totdat tenslotte het geheele optreden zich kenmerkt door onnatuurlijkheid en effectbejag. Toch neemt dit niet weg, dat de *wortel*, de *oorsprong*, is en blijft: hoogmoed, zucht om menschen te behagen. En zou er nu iets zijn, waarbij deze zonden meer gemeden, geschuwd moeten worden, dan bij de verkondiging des Evangelies? zou het geen groot kwaad zijn, als Gods heilig woord in zulk een onheiligen vorm wordt gebracht?

Daarbij, hoe zou men mogen verwachten, dat zulk een prediking het werk zal doen, dat God haar heeft opgelegd? Als daar iemand onder den dienst des Woords zit die ten opzichte der Waarheid nog geen besliste keuze heeft gedaan, en de dienaar spreekt een woord van vermaan, dat blijkens den inhoud ernstig bedoeld is, maar gebracht wordt in een vorm die met allen waarachtigen ernst spot — hoe zal, menschelijkerwijze gesproken, zulk een woord dan indruk maken, tot het hart spreken? zal het er niet juist toe bijdragen om bij een dergelijken hoorder den indruk te wekken, dat godsdienst *geen* zaak van ernst is, maar een soort kunst, die de predikanten beoefenen, een uitstekende gelegenheid om redenaarsgaven (?) te doen schitteren.

Ook met het oog hierop acht ik alle gemaaktheid zulk een verschrikkelijk kwaad. En ga nu bij uw medekerkgangers in 't algemeen uw nood eens klagen. Hoe weinigen zijn er dan bij wie ge weerklank vindt. De een zegt: „Daar heb ik nu niets van bemerkt" en hij herhaalt het, nadat ge in bijzonderheden hebt uitgelegd, wat u hinderde in de preek. Een tweede neemt het u kwalijk dat ge u ergert aan wat hij noemt: eigenaardigheden van den predikant, iets dat zijn karakter of temperament medebrengt. Alle menschen kunnen toch niet eender zijn! Hij schrijft uw bezwaren aan vitzucht toe, en hij keurt het sterk af dat ge door het noemen ervan een ander ook nog zijn „stichting" zoudt ontnemen. Deze beide soorten van menschen zijn dikwerf zelf geheel vrij van alles wat naar gemaaktheid of aanstellerij zweemt.

Een derde vindt, wat gij afkeurt, juist mooi. Hij noemt het kunst, talent. Van een predikant die eenvoudig, zonder mooidoenerij optreedt, zegt hij, als ge naar zijn oordeel vraagt: „Nog al taai, de man heeft geen talent". Dat eenvoud een kenmerk van 't ware is, wil er bij hem — altans in de praktijk — niet in, en hij verbaast zich over u, als ge niet met hem geniet van de bovenomschrevene „kunst". Dat ik hier niet overdrijf, zie het aan zoovelen onzer voorlezers, aan jongelingen op onze jongelingsvereenigingen, die ook bij hun optreden een dergelijk „talent" ten toon trachten te spreiden.

Meermalen heb ik er mij over verwonderd, dat in uw geacht blad, aangewezen als 't ware voor het bespreken van dit onderwerp, zelden of nooit iets verscheen, in welken vorm en van welke zijde dan ook, dat op dit kwaad wees. Want het is niet een enkel predikant, hier en daar, die er aan mank gaat, het zijn er zoo betreurenswaardig veel, al moet ook dankbaar erkend worden, dat er daarnaast nog velen staan, die door hun eenvoud en ernst het hart der hoorders rooven, het Evangelie brengende zooals het waarlijk is: liefelijk en schoon!

Als ik, tegen mijn bedoeling in, hier en daar scherp geweest ben, of gewond heb, dan vraag ik daarvoor vergeving. Mijn schrijven is niet tegen personen, maar tegen de zonde der onnatuurlijkheid gericht.

Mocht het eens ten gevolge hebben, dat vaardiger pennen in beweging kwamen, en dit kwaad bekelden, tot geen enkele predikant er zich meer aan schuldig durfde maken! Dat zou de grootste voldoening zijn, die ik kan wenschen!

Ontvang mijn hartelijken dank voor de verleende plaatsruimte.

Uw dw. dr.
J. v. d. Mark.

Leestafel.

1. Dr. J. R. Slotemaker de Bruine. *Op den Berg.* G. J. A. Ruijs, Utrecht. 1909.

De schrijver, die verleden jaar zijn instructief boek: *Christelijk Sociale Studiën* bood, geeft thans onder den titel *Op Den Berg* een verkwikkend boekje van innig christendom.

De „Berg" is Tabor.

Tabor hier als het verkeeren op de hoogte van de contemplatie, van de beschouwing van en de genieting in het geestelijk-eeuwige. De „Berg", in tegenstelling met de „Vlakte" als het werken in en aan het zinnelijk-tijdelijke.

Dan, laat mij in de eigen woorden van den schrijver vertellen wat dit werkje bedoelt.

„Wij hebben het druk, zoo druk, dat wij heenleven over ons-zelf. Want er is zooveel te doen in de vlakten van het alledaagsche leven. Maar wij gevoelen telkens met veel weemoed, hoe wij geestelijk interen bij al het werken, hoe ons zielehuis leeg wordt, hoe daardoor het gedane werk hol wordt, zonder innerlijke waarde".

Deze klacht van vele christenen in onzen tijd, die staan midden in het „werkende leven", neemt de schrijver over.

En deze klacht is allesbehalve aanstellerij; allerminst lamentatie van 'n ingebeelden kranke.

Vele van deze christenen zijn krank.

Ziek van éenzijdigheid.

De historie kent maar een wet en dat is de wet van de schommeling.

De vroegere eenzijdigheid van het „in een boekje met een boekje" is thans vervangen door die van het werken op „alle terreinen des levens".

Straks schommelt het weer naar de andere zijde, of, om in de tale Kanaäns van het weer oplevend Hegelianisme te spreken: „slaat het weer om in zijn tegendeel."

En dan is het weer mis.

En toch, het is volkomen waar wat Dr. Slotemaker de Bruine van dat geestelijke interen bij al dat werken dan verder zegt: „Dat behoefde niet; het is een zegen te mogen werken. En niet het vele werk is van de dorheid schuld. Maar de schuld ligt hier, dat wij altijd in de vlakte blijven. Wij moeten van tijd tot tijd naar den berg omhoog. Om dan eens niet te werken. Om dan te komen tot zelfonderzoek, tot nieuwe aansluiting met den hemel, tot berieling voor de taak, tot bemoediging in de worsteling. Wie hun werk hebben in de vlakte, moeten hun verpoozing hebben op den berg."

Alzoo verpoozing op den Berg te geven bedoelt dit boekje.

Het bevat een achttal meditatiën over evenzoovele Schriftwoorden.

1. Op den Berg blijven? 2. De realiteit der goddelijke dingen. 3. De uitgaande lampen. 4. In leven en sterven. 5. De wandel met God. 6. Altijd bij den Heer zijn. 7. Bidden in Jezus naam. 8. Het uitzicht van den Berg.

Hoewel zij in diepte van Schriftverstand, en in hoog opvoeren tot de mystieke genieting niet halen kunnen bij wat Dr. Kuyper nu sedert jaren ons in zijn meditatiën meestal biedt, wil het mij toch voorkomen, dat de Utrechtsche prediker met dit zijn boekje het zich gestelde doel wel bereikt.

Ik althans heb bij de lezing er van meermalen op den Berg verkeerd; dikwijls genoten van innig Christendom; verstaan de wel niet altijd nieuwe, maar toch rake dingen, zooals b.v. op p. 108: „Men is niet op weg naar het heil, omdat men kerksch en vroom en geloovig méé doet met die op weg zijn naar het heil" — waaraan het zoo rijk is.

Alleen één bedenking moet mij van het hart. En wel deze.

Dat in de 6e meditatie, die over Ps. 27 : 4 „Eén ding heb ik van den Heere begeerd, dat zal ik zoeken: dat ik al de dagen mijns levens mocht wonen in het huis des Heeren" — de geachte schrijver, tengevolge van een ietwat zonderlinge exegese, met zichzelf in tegenspraak komt. Wanneer ik toch op p. 81 lees, „dat dit — er is hier sprake van Ps. 27 : 4 — zóó is bedoeld": „Dat niet in het groote leven een klein stuksken tempel wordt afgescheiden; maar dat de tempel wordt uitgebouwd, uitgebouwd, totdat hij het gansche leven omvat", — dan dunkt mij, dat, naar goede exegese van psalm 27, dit hier volstrekt zóó niet is bedoeld, — en dat de Utrechtsche doctor hier inlegt in strê van uitlegt.

En nu zie ik voor mij oprijzen met hèm dreigenden vinger de schim van den mij onvergetelijken Prof. Dordes.

En daar heb je het nu al.

De bandeloos-willekeurige exegese waarin Slotemaker hier, zij het ook alleen hier, vervalt heeft hem parten gespeeld. Aan het citaat van zooeven toch, gaat p. 81 vooraf:

„Dus moeten wij weer uit den tempel gaan? Neen; want iets anders is mogelijk.

Dit: dat ge niet vlucht uit het leven in den tempel; noch dat ge zuchtend gaat uit den tempel in het leven: maar dat die tegenstelling verdwijnt".

Of dit laatste mogelijk is, reeds mogelijk in deze eeuw, of dit niet is een willen anticipeeren op de toekomende, laat ik hier rusten; maar hoe dat zij, zijn zonderlinge exegese brengt den geleerden schrijver hier metterdaad in tegenspraak met zichzelf; met zijn 1e meditatie, die over Matth. 17 : 4: „Laat ons hier drie tabernakelen maken"; en ook met heel zijn opzet van het boek.

In die 1e medidatie: *Op den berg blijven!* toch lees ik op blz. 10:

„Wij moeten op den berg zijn.

Ook al mogen wij daar niet blijven" — en in het begin van *op den Berg* heette het toch op p. VI: „Wie hun werk hebben in de vlakte, moeten hun verpoozing hebben op den berg".

Maar, afgezien van deze bedenking, ben ik den schrijver dankbaar voor dit zijn boekje; mooi-natuurlijk van stijl, vrij van den preektoon, in taal van onzen tijd en bij dat alles zoo innig

„Wij moeten van tijd tot tijd naar den berg omhoog".

Ook de prediking op den Zondag, na een week van werk in de vlakte, kàn er ons, met Gods hulp, brengen.

Maar, niet aan elken prediker lukt dat.

Hoe hij het dan aan moet leggen, kan hij o.a. ook leeren uit *Op den Berg*. En wat hij daarbij te vermijden heeft, uit de 6e Meditatie.

2. Mr. T. de Vries, *De Geloofsstrijd van den Christen-Werkman:* Eene lezing gehouden voor „Patrimonium", afdeeling 's Gravenhage, op Donderdag 8 April 1909. Typ. Electr. Drukkerij, Assendelftstraat 42, 's Gravenhage.

„Wat lang voorzien, wat jaren geleden voor speld is, het is thans werkelijkheid geworden; nagenoeg de geheele linkerzijde heett zich verenigd op het socialistisch program van Staatspensioen en algemeen stemrecht voor mannen en vrouwen; de opschuiving van de partijen van het ongeloof naar het Radikalisme heeft voor de praktische politiek haar eindpunt bereikt."

Aldus teekent Mr. de Vries in deze lezenswaardige brochure den tegenwoordigen politieken toestand.

En tegenover de propaganda der Sociaal-Democratie, die den christen-werkman „vragen stelt en voorstellingen bijbrengt, ten deele waar, ten deele geheel scheef gesteld"; „vragen en voorstellingen, die den christen-werkman noodzaken tot een strijd in zijn binnenste", heeft hij nu dit zijn woord doen uitgaan.

Juist omdat in de propaganda der Sociaal-Democratie waarheid en leugen gemengd zijn, maar de elementen van waarheid „slechts dienen om de eigenlijke lading te dekken", wordt dan de daardoor in het gemoed van den christen-werkman gewekte strijd, voor dezen *een geloofsstrijd*. En omdat alleen „het geloof in den Christus Gods en in de Goddelijke Openbaring, hem waarheid van leugen leert onderscheiden; hem de oogen zal openen voor de Socialistische dwaling; en hem ten strijde aan zal gorden voor het herstel van de van God gewilde ordinantiën, ook voor het maatschappelijk leven" — wil Mr. de Vries den christen werkman sterken in dit zijn geloof.

Deze van veel zaakkennis getuigende en steeds in rustigen toon blijvende rede, die zich zoowel tegen het socialisme als tegen het conservatisme keert, beschrijft dan den geloofsstrijd van den christen-werkman in betrekking tot zijn persoonlijk, zijn huiselijk, zijn maatschappelijk en zijn staatkundig leven.

Zij is een woord ter duidelijke weerlegging van de dwaling der tegenstanders, maar ook ter machtige sterking van de overtuiging der voorstanders van de christelijke beginselen in de arbeiderswereld.

Mr. de Vries heeft goed gedaan met deze lezing te publiceeren, want ook buiten den kring van „Patrimonium" afdeeling 's Gravenhage kan zij nut stichten.

3. *Paedagogisch Tijdschrift voor het Christelijk Onderwijs.* Onder redactie van K. van den Berg, A. Jonkman, J. Th. R. Schreuder, H. J. van Wijlen en J. C. Wiltz Czn. Eerste jaargang. Aflevering 10. G. M. Klemkerk — 1909 — Hilversum.

Deze 10e Aflevering opent met een goed geschreven stuk van F. Kalsbeek over *Nationaal bewustzijn*, waarin een antwoord wordt gegeven op de vragen: wat nationaliteitsgevoel is; hoe het ontstaat; waardoor het verzwakt wordt; of het recht van bestaan heeft; of het verdient aangekweekt te worden.

Van S. een, met den, bij een spineus onderwerp als dit, zoo noodigen tact geschreven en van ervaring en studie getuigend, artikel over *Sexueele Paedagogiek*.

Volgt een korte biographie van den op 26 Januari l.l. overleden physioloog en psycholoog Prof. Dr. Ebbinghaus; dan *Boekaankondiging*, en eindelijk *Slotwoord van de Redactie, aan het einde van den Eersten Jaargang*.

Van harte wensch ik der redactie bij voortduring het welslagen toe in haar pogen „het Christelijk Onderwijs zich paedagogisch te doen verdiepen."

Op den eersten Jaargang mag zij met voldoening terug zien.

In de woorden uit het *Slotwoord*: „Zullen onze scholen duurzaam een eigen beeld vertoonen, dan dient ons paedagogisch denken en handelen, in wortel, stam en takken doortrokken te zijn van ons eigen levensbeginsel" — teekent de Redactie nog eens haar program.

Officieele Berichten.

Part. Synode van Zuid-Holland ten Zuiden.

De vergadering der Part. Synode van Zuid-Holland ten Zuiden zal D.V. gehouden worden op Dinsdag 8 en, zoo noodig, op Woensdag 9 Juni e.k. te Schiedam.

Punten van behandeling en opgave van namen der afgevaardigden s. v. p. in te zenden vóór 18 Mei aan den scriba.

Namens den raad der Geref. Kerk van Schiedam:
S. T. Goslinga, *h. t. praeses.*
J. F. Jonkers, *h. t. assessor.*
W. Baris, *scriba.*
Kreupelstraat 34.

Schiedam, 15 April 1909.

Krommenie. Woensdag 14 April j.l. werd door de Geref. Kerk te Krommenie de eerste dienst als plaatselijke Geref. Kerk gehouden. Ds. W. Breukelaar en J. A. de Vries van Zaandam gingen daarbij de gemeente voor.

Brieven en stukken deze Kerk betreffende kunnen van nu af gezonden worden aan Br. J. Leguyt, Vleesch 40, aldaar.

De classis Tholen vergadert Woensdag 28 April te Bergen op Zoom in het „Tehuis voor Militairen", aanvang 's morgens elf ure.

De agenda is als volgt samengesteld:

Moderamen: Ds. J. H. Lammertsma, praeses, Ds. A. H. v. d. Kooi, scriba, Ds. A. Dekkers, assessor.

1. Opening door de roepende Kerk.
2. Constitueering der vergadering.
3. Lezing notulen der vorige vergadering.
4. Punten ter verdere behandeling uit die notulen voortvloeiende.
5. Mededeeling van ingekomen stukken en gehouden correspondentie.
6. Instructiën.
7. Voorstellen.
   a. Anna Jacoba polder stelt voor, dep. te benoemen voor een herziening van het huishoudelijk reglement;
   b. de Kerk van Tholen stelt voor, dat door een der Dienaren des Woords minstens eenmaal in het jaar een kort referaat zal worden gehouden, om besprekingen in te leiden over een onderwerp van actueel belang.
8. Rapporten:
   a. van de dep. voor Rilland;
   b. van den Zend. dep.
9. Rekening en verantwoording.
   a. van den classicalen quaestor;
   b. van de dep. voor hulpbeh. Kerken;
   c. van den dep. voor Art. 13 D. K. O.
10. Verzoeken of voorstellen voor de Prov. Synode.
11. Afvaardiging naar de Prov. Synode.
12. Vragen naar Art. 41 D. K. O.
13. Aanvrage vacaturebeurten.
14. Omvraag.
15. Censuur naar Art. 43 D. K. O.
16. Aanwijsing roepende Kerk.
17. Sluiting.

Particuliere Synode van Utrecht.

De vergadering der Part. Synode van de Geref. Kerken in de provincie Utrecht zal D.V. gehouden worden op Woensdag 2 Juni e.k. in de Oosterkerk te Zeist.

Punten voor het agendum en opgave van de namen der afgevaardigden gelieve men in te zenden vóór Dinsdag 11 Mei aan den tweeden ondergeteekende.

Namens de Geref. Kerk van
Amersfoort A en B:
Ds. A. H. Donner.
Ds. H. Tekrink.

Amersfoort, 30 April 1909.

Kampen, 21 April. J.l. Zondag maakte onze beminde leeraar, Ds. Schuurman, aan de gemeente bekend, dat hij een beroep had ontvangen van de Geref. Kerk te Den Haag. Wij bidden Z.Eerw. inzonderheid de leiding des Heiligen Geestes toe, opdat hij eene Gode welbehagelijke keuze moge doen. De vurige wensch van Kerkeraad en gemeente is, dat hij zijn gezegenden arbeid nog langen tijd in ons midden moge voortzetten.

Namens den Kerkeraad:
Ds. G. Elzenga, *praeses.*
H. Krans, *scriba.*

Buitenland

Noorwegen. Hoe de Gemeentefaculteit ontstond.

Elk jaar wordt de stroom vreemdelingen die naar Noorwegen vloeit, grooter. Wat trekt hen daarheen? In de eerste plaats, het eigenaardige feit dat men een reis in een bergachtig land doen kan door middel van een gemakkelijk en prachtig ingerichte salonstoomboot. Want dat is het geval. De heerlijk schoone Fjordlandschappen zijn berglandschappen. In de tweede plaats vindt men nergens ter wereld zulk een afwisseling in het natuurschoon, zelfs niet in de Alpen, en daarbij is ook de eigenaardige geologische formatie van Noorwegen aantrekkelijk.

Wanneer men de natuur van dit wonderlijk schoone land wilde beschrijven zou men een dichter moeten zijn. En toch kan men er niet geheel van zwijgen, want men moet de natuur kennen om de menschen te leeren kennen en te verstaan. Hoe jammer dat het meerendeel der reisigers dit laatste niet zoekt te doen. Integendeel willen de vreemde bezoekers over het algemeen aan hunne eigenaardigheden in den vreemde vast houden; de Engelschen gaan daarin voor. Een Duitscher klaagde: „hoe betreurenswaardig, dat een groep onzer landslieden tegenover het Noorweegsche volk staat zonder het te verstaan en het daardoor kwetst en zedelijk bederft."

Zoo dicht als in Noorwegen gletschers en weelderige plantengroei bijeen staan — men plukt vijf minuten van een groote indrukwekkende ijsrots, aan den oever van een ijskoude bruisende gletscherbeek, weelderig groeiende frambozen — zoo dicht bij elkaar vindt men geheel verschillende menschen. De stad Bergen moet men echter uitzonderen. Hare inwoners zijn klein van gestalte en levendig van geest, en kunnen niet tot de echte Noorwegers gerekend worden. Door de overheersching der Hansa kwamen er vele Duitsche elementen, de havenbewoners, in wereldschen zin een levenslustig volk geworden, dat werkelijk van de andere Noorwegers verschilt, hetgeen uitkomt bij de promenadeconcerten en in het nachtleven. Het toenemend vreemdelingenbezoek werkt op de bevolking zeer schadelijk.

Afgezien van de inwoners van Bergen hebben wij niet alleen een onderscheid te maken tusschen de materialistisch aangelegde stedelingen en de phantastisch aangelegde boeren, maar ook tusschen de gegoede, welgedane bewoners van het Oosten en de menschen die in het onvruchtbare Westen worstelen, en weder tusschen de door hun beroep geharde visschers en de eenigszins gedrukte en gebogen rotsbewoners. Om dit onderscheid te leeren kennen, behoort men de taal van het land te verstaan.

Het meest boeremt ons de vraag belang in, onder welke geestelijke invloeden het volk staat.

Toen in 1536 de Noorweegsch-Deensche koning Frederik I van Sleeswijk-Holstein, Noorwegen, zonder dat er innerlijke behoefte aan gevoeld werd, reformeerde, werden kloosters en prebenden door den Staat genaast. Slechts enkelen schaarden zich om de mannen, die geestdriftige leerlingen van Luther waren, mannen die persoonlijk van den grooten hervormer onderwijs ontvangen hadden. Overigens bleven de Roomsche priesters naar den wensch van het volk hunne ambten uitoefenen. Men wilde ze langzamerhand laten uitsterven, de superintendenten moesten er voor zorgen, dat zij die door den dood wegvielen, vervangen werden door Lutherasche predikanten! In 1600 was de laatste Roomsche pastoor verdwenen, maar van den invloed van het Evangelie op het volk was nauwelijks eenig spoor te ontdekken. In de hoogescholen woonden de Theologie van Melanchthon en het oude humanisme vreedzaam naast elkander. Toch nam de streng Lutherasche Theologie van lieverlede de geesten in beslag. Onder Christiaan VI (1730—1746) werkten Duitsche pietistische invloeden. Eerst in Petersen stond een oorspronkelijk Noorweegsch Theoloog op. Wijl hij een schitterend verdediger van de Christelijke religie tegen de vrijdenkers was, zag men over het hoofd, dat hij niet in alle stukken de rechtzinnige leer beleed.

Bisschop Heugh kan men als een geharnast strijdet voor de rechtzinnige belijdenis aanmerken. Nog van zijn ziekbed, dat zijn sterfbed worden zou, getuigde hij met kracht tegen het nieuwe rationalisme. Aanleiding tot den strijd, waartoe Heugh zich aangordde, was Harnack's „Wezen des Christendoms", dat ook in Noorwegen instemming gevonden had.

Later ontstond de zoogenaamde professorenstrijd om de Sacramentsleer, waarbij de eene partij de wedergeboorte der kinderen in den doop bepleitte en ook de werkelijke lichamelijke tegenwoordigheid van Christus bij het Avondmaal verdedigde, hetgeen door een minderheid werd bestreden.

De derde en laatste academische strijd werd uitgelokt door voordrachten van den predikant Konow te Bergen.

De voornaamste strijd ontstond, doordat er een professorale zetel aan de universiteit van Christiania vacant werd. Volgens de gewoonte in Noorwegen solliciteert men naar een professoraat en behoort men met hem, die ook daarvoor in aanmerking komen wil, als het ware op het terrein der wetenschap te concurreeren. Bij dezen strijd over den eerepalm, werd aan Ording de overwinning toegekend, terwijl Bugge beneden hem werd geplaatst. Doch Ording was om zijn afwijkende gevoelens onaannemelijk. Bij een nieuw uitgeschreven strijd behaalde Ording weder de overwinning op zijn concurrent Ihlen, die tot de positieve Godgeleerden gerekend moet worden.

De overheid stelde ten slotte toch Ording als hoogleeraar aan; maar om de tegenpartij te bevredigen, werd ook Ihlen tot hoogleeraar benoemd.

Ording en Ihlen waren van jongsaf met elkander bevriend. Aan de Universiteit was Ihlen de meer radicaal-moderne geweest, doch door eene bijzondere leiding Gods in zijn leven, moest hij zijn modern standpunt laten varen en kwam hij lijnrecht tegenover zijn vriend te staan.

In dezen strijd zocht de hoogleeraar Odland de benoeming van Ording te voorkomen, door de verklaring, dat als men Ording benoemde hij zijn professoraat neerlegde. Toch werd Ording de man en Odland ging heen. Ording is een voorstander van de denkbeelden, welke in de *Christliche Welt* bepleit worden. Menschen die er over oordeelen kunnen, zijn van gevoelen, dat hij te jong hoogleeraar geworden is, en ook niet berekend is voor de taak die hem op de schouders gelegd werd. Daaruit en uit zijn gebrek aan welsprekendheid verklaart men den betrekkelijk geringen invloed, die van hem uitgaat. Jammer dat Ihlen hem in deze niet overtreft.

Meer kracht gaat er uit van den predikant Konow te Bergen. Diens program luidt: „Voor het geslacht van dezen tijd moet een nieuwe zedelijk godsdienstige gedachtenwereld gegeven worden, niet door kunstmatige opwekkingen die geen vrucht opleveren, maar door het stille doordenken van het Evangelie". Omdat hij zijn denkbeelden aan de Duitsche modernen als Harnack ontleende, geldt tegenwoordig het woord „Duitsch" voor een smaadwoord in Noorwegen. Evenzoo wordt met „Engelsch" al datgene aangeduid, wat op christelijk terrein zich als ongezond openbaart; het spreken in tongen noemt men in rechtzinnig-kerkelijke kringen uit Engeland en Amerika geïmporteerd. De kerk zag dit verschijnsel met wantrouwen aan; zij bestreed het niet, maar deed alsof het er niet was. Tegenwoordig zijn zij die in tongen spreken, bijna uitgestorven. Doch zij schijnen in het zuiden van het land weer te herleven, maar met gevaarlijke bijverschijnselen.

De strijd dien Konow uitlokte, gaat over de stukken van de geboorte van Christus uit de maagd Maria, en van de lichamelijke opstanding van Christus. Beide heeft de prediker van Bergen geloochend, echter alleen als gevolgtrekking van zijn opvatting van het Christendom. Hij wil er eigenlijk liever niet over strijden, maar zijn bestrijders lokten hem uit zijn tent; in de prediking laat hij er zich niet over uit, dat hij genoemde twee fundamenteele stukken loochent. Hij bestrijdt de orthodoxie alleen, omdat hij meent, dat zij niet meer in staat is, de beschaafden en ontwikkelden te boeien en den afval der arbeidende klasse te verhinderen. De orthodoxie heeft volgens hem het ethische element in het Christendom verwaarloosd en is vastgeroest in zekere denkbeelden van den ouden tijd. Beide kringen zijn van de kerk vervreemd en voor beide wil hij nieuwe banen zoeken.

Zijn partij is onder de Godgeleerden zeer klein; alleen Ording steunt hem. Zijn aanhang onder de beschaafde kringen van Bergen is daarentegen groot. Het kerkbestuuur zou Konow wel willen afzetten, doch alleen de Koning kan dit op voordracht van den minister van eeredienst doen, en deze durft dit niet aan, omdat het parlement er niet vóór is dat iemand om afwijking in de leer afgezet wordt. Toen het kerkbestuur Konow als lid van het schoolbestuur ontsloeg, benoemde de magistraat der stad Bergen hem in datzelfde lichaam als een zijner designaten.

De strijd om de waarheid trad verleden jaar een nieuwe phase in, door de oprichting der „Menighedsfakultet", of Gemeentefaculteit.

Professor Odland had zijn ambt als hoogleeraar aan de Staatsacademie neergelegd, omdat hij meende het niet te kunnen verantwoorden dat hij lid was van een faculteit, waarin een lid gevonden werd, die zich als modernist openbaarde. Daarbij liet hij het niet. Hij doorreisde het land om het volk op te wekken mede te werken tot het oprichten van eene faculteit op den grondslag der Luthersche belijdenis. En zijn werken bleef niet zonder gevolg. De faculteit kon den 3den September 1908 geopend worden. Het volk had voor deze instelling 115.000 kronen geofferd.

Winckel.

Voor Kinderen.

EEN TWEEDE DE RUYTER.

II.

IN DE LEER.

Er moest wederom raad worden gehouden, wat met Peter te beginnen. Een oogenblik dacht vader er aan, den jongen zijn zin maar te geven, maar moeder had daar zeer veel tegen. Zij wees er op hoeveel ongelukken er elk jaar op zee plaats vinden en ook hoe Peter in elk geval op 't oogenblik nog te jong was om met een schip uit te gaan.

„Dat is waar", zei vader. „Toch zou mij dat alles niet weerhouden, want er moeten ook zeelui zijn en wat zijn jeugd betreft, ik zie wel kans hem op een schip te krijgen. Maar het leelijkste is dat zoovelen na een jaar of wat van de zee genoeg krijgen, en wat dan? Daarbij, wordt hij als zeeman oud, zonder het ver te brengen, dan heeft hij het ten slotte nog kwaad, en daarom moesten wij hem liever aan land zien te houden en ander werk voor hem zoeken".

Dat andere werk bleek echter niet zoo gemakkelijk te vinden. Wel werden er te Drontheim, gelijk elders, verschillende ambachten uitgeoefend, maar daar de stad niet groot was, kenden de meeste patroons onzen Peter Wessel maar al te goed, om zulk een wildeman in dienst te willen hebben. Wel werd het beproefd bij een paar vakken, maar het ging daarmede al net als op school. De jongen liet den baas op hem wachten, en zat intusschen ergens op een schip of slenterde langs het strand. Ten slotte werd hij weggestuurd even als op school.

„Ik weet niet wat met onzen Peter te beginnen" sprak vader Wessel verdrietig tot zijn vrouw. „Zouden wij hem nu maar niet naar zee laten gaan?"

Maar moeder wilde daar nog niet van hooren.

„Ik geloof dat wij beter kunnen doen," sprak zij, „we moesten eens zien dat wij onzen Peter in de leer kregen bij Olaf den kleerenmaker. Dan moet hij wel den heelen dag stil zitten, en daarbij kan de baas gedurig het oog op hem houden, veel beter dan bij den timmerman of den smid".

Wel was vader het met dezen raad niet dadelijk eens, doch — weêr evenals bij onzen de Ruyter — werd toch eindelijk besloten den knaap bij een vak te doen dat zeker al even weinig voor hem paste als het wiel draaien voor onzen Michiel.

Meester Olaf dien de zaak werd voorgesteld, had er zeer weinig zin in, doch stemde eindelijk toe het eens te beproeven. Ging het niet, dan zou hij Peter al spoedig weer naar huis zenden. Mocht het wèl gaan, dan zou de knaap al dra iets verdienen.

Zoo kwam dan onze vriend bij het kleerenmaken en kreeg een plaats op de snijderstafel.